

ODBOR ZA USTAV, POSLOVNIK I POLITIČKI SUSTAV ZASTUPNIČKOG DOMA HRVATSKOG DRŽAVNOG SABORA

Na temelju članka 19. Ustavnog zakona o izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 135/97.), Odbor za Ustav, Poslovnik i politički sustav, Zastupničkog doma Hrvatskog državnog sabora na sjednici održanoj 20. siječnja 1998. godine utvrdio je pročišćeni tekst Ustava Republike Hrvatske.

Pročišćeni tekst Ustava Republike Hrvatske obuhvaća Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 56/90.) te njegove izmjene i dopune objavljene u "Narodnim novinama", br. 135/97. u kojima je naznačeno vrijeme njihova stupanja na snagu i početka primjene.

Klasa: 012-02/93-01/02
Zagreb, 20. siječnja 1998.

Potpredsjednik
Hrvatskoga državnog sabora i predsjednik Odbora za Ustav,
Poslovnik i politički sustav Zastupničkog doma
Hrvatskog državnog sabora
Vladimir Šeks, dipl. iur., v. r.

USTAV REPUBLIKE HRVATSKE

(pročišćeni tekst)

I. IZVORIŠNE OSNOVE

Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda, potvrđenu slijedom ukupnoga povijesnoga zbivanja u različitim državnim oblicima te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost, što se očitovalo:

- u stvaranju hrvatskih kneževina u VII. stoljeću;
- u srednjovjekovnoj samostalnoj državi Hrvatskoj utemeljenoj u IX. stoljeću;
- u Kraljevstvu Hrvata uspostavljenome u X. stoljeću;
- u održanju hrvatskoga državnog subjektiviteta u hrvatsko-ugarskoj personalnoj uniji;
- u samostalnoj i suverenoj odluci Hrvatskoga sabora godine 1527. o izboru kralja iz Habsburške dinastije;
- u samostalnoj i suverenoj odluci Hrvatskoga sabora o pragmatičnoj sankciji iz godine 1712;
- u zaključcima Hrvatskoga sabora godine 1848. o obnovi cjelovitosti Trojedne Kraljevine Hrvatske pod banskom vlašću, na temelju povijesnoga, državnoga i prirodnoga prava hrvatskog naroda;
- u Hrvatsko-ugarskoj nagodbi 1868. godine o uređenju odnosa između Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije i Kraljevine Ugarske na temelju pravnih tradicija obiju država i Pragmatičke sankcije iz godine 1712;
- u odluci Hrvatskoga sabora 29. listopada godine 1918. o raskidanju državnopravnih odnosa Hrvatske s Austro-Ugarskom te o istodobnu pristupanju samostalne Hrvatske, s pozivom na povijesno i prirodno nacionalno pravo, Državi Slovenaca, Hrvata i Srba, proglašenoj na dotadašnjem teritoriju Habsburške monarhije;
- u činjenici da odluku Narodnoga vijeća Države SHS o ujedinjenju sa Srbijom i Crnom Gorom u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1. prosinca 1918.), poslije (3. listopada 1929.) proglašenoj Kraljevini Jugoslavijom, Hrvatski sabor nikada nije sankcionirao;
- u osnutku Banovine Hrvatske godine 1939. kojom je obnovljena hrvatska državna samobitnost u Kraljevini Jugoslaviji;
- u uspostavi temelja državne suverenosti u razdoblju drugoga svjetskoga rata, izraženoj nasuprot proglašenju Nezavisne Države Hrvatske (1941.) u odlukama Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (1943.), a potom u Ustavu Narodne Republike Hrvatske (1947.) i poslije u ustavima Socijalističke Republike Hrvatske (1963-1990.).

Na povijesnoj prekretnici odbacivanja komunističkoga sustava i promjena međunarodnog poretka u Europi, hrvatski je narod,

na prvim demokratskim izborima (godine 1990.), slobodno izraženom voljom potvrdio svoju tisućgodišnju državnu samobitnost. Novim Ustavom Republike Hrvatske (1990.) i pobjedom u Domovinskom ratu (1991-1995.) hrvatski je narod iskazao svoju odlučnost i spremnost za uspostavu i očuvanje Republike Hrvatske kao samostalne i nezavisne, suverene i demokratske države.

Polazeći od iznesenih povijesnih činjenica, te općeprihvaćenih načela u suvremenu svijetu i neotuđivosti i nedjeljivosti, neprenosivosti i nepotrošivosti prava na samoodređenje i državnu suverenost hrvatskog naroda, uključujući i neokrnjeno pravo na odcjepljenje i udruživanje, kao osnovnih preduvjeta za mir i stabilnost međunarodnog poretka, Republika Hrvatska ustanovljuje se kao nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika autohtonih nacionalnih manjina: Srba, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova, Nijemaca, Austrijanaca, Ukrajinaca, Rusina i drugih, koji su njezini državljani, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN i zemalja slobodnog svijeta.

Poštujući na slobodnim izborima odlučno izraženu volju hrvatskoga naroda i svih građana, Republika Hrvatska oblikuje se i razvija kao suverena i demokratska država u kojoj se jamče i osiguravaju ravnopravnost, slobode i prava čovjeka i državljanina, te promiče njihov gospodarski i kulturni napredak i socijalno blagostanje.

II. TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

Republika Hrvatska jedinstvena je i nedjeljiva demokratska i socijalna država.

U Republici Hrvatskoj vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana.

Narod ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika i neposrednim odlučivanjem.

Članak 2.

Suverenitet Republike Hrvatske neotuđiv je, nedjeljiv i neprenosiv.

Suverenitet Republike Hrvatske prostire se nad njezinim kopnenim područjem, rijekama, jezerima, prokopima, unutrašnjim morskim vodama, teritorijalnim morem te zračnim prostorom iznad tih područja.

Republika Hrvatska ostvaruje, u skladu s međunarodnim pravom, suverena prava i jurisdikciju u morskim područjima i u podmorju Jadranskoga mora izvan državnoga područja do granica sa susjedima.

Hrvatski državni sabor i narod neposredno, samostalno, u skladu s Ustavom i zakonom, odlučuje:

- o uređivanju gospodarskih, pravnih i političkih odnosa u Republici Hrvatskoj;
- o očuvanju prirodnog i, kulturnog bogatstva i korištenju njime;
- o udruživanju u saveze s drugim državama.

Saveze s drugim državama Republika Hrvatska sklapa zadržavajući suvereno pravo da sama odlučuje o prenesenim ovlastima i pravo da slobodno iz njih istupa.

Članak 3.

Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske.

Članak 4.

U Republici Hrvatskoj državna je vlast ustrojena na načelu diobe vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu.

Članak 5.

U Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi i s Ustavom i sa zakonom.

Svatko je dužan držati se Ustava i zakona i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske.

Članak 6.

Slobodno je osnivanje političkih stranaka.

Političke se stranke ustrojavaju po teritorijalnom načelu.

Nije dopušten rad političke stranke koja svojim programom ili djelovanjem nasilno ugrožava demokratski ustavni poredak, neovisnost, jedinstvenost ili teritorijalnu cjelovitost Republike Hrvatske.

Članak 7.

Oružane snage Republike Hrvatske štite njezin suverenitet i neovisnost i brane njenu teritorijalnu cjelovitost.

Obrambeno se ustrojstvo Republike Hrvatske uređuje zakonom.

Članak 8.

Granice se Republike Hrvatske mogu mijenjati samo odlukom Hrvatskog državnog sabora.

Članak 9.

Hrvatsko državljanstvo, njegovo stjecanje i prestanak uređuje se zakonom.

Državljanin Republike Hrvatske ne može biti prognan iz Republike Hrvatske niti mu se može oduzeti državljanstvo, a ne može biti ni izručen drugoj državi.

Članak 10.

Republika Hrvatska štiti prava i interese svojih državljana koji žive ili borave u inozemstvu i promiče njihove veze s domovinom.

Dijelovima hrvatskoga naroda u drugim državama jamči se osobita skrb i zaštita Republike Hrvatske.

Članak 11.

Grb Republike Hrvatske povijesni je hrvatski grb čija je osnovica 25 naizmjeničnih crvenih i bijelih (srebrenih) polja.

Zastava Republike Hrvatske sastoji se od tri boje: crvene, bijele i plave, s povijesnim hrvatskim grbom u sredini.

Himna je Republike Hrvatske "Lijepa naša domovino".

Opis povijesnoga hrvatskog grba i zastave i tekst himne te uporaba i zaštita tih i drugih državnih znamenja uređuje se zakonom.

Članak 12.

U Republici Hrvatskoj u službenoj je uporabi hrvatski jezik i latinično pismo.

U pojedinim lokalnim jedinicama uz hrvatski jezik i latinično pismo u službeni se uporabu može uvesti i drugi jezik te ćirilčno ili koje drugo pismo pod uvjetima propisanim zakonom.

Članak 13.

Glavni je grad Republike Hrvatske Zagreb.

Grad Zagreb je posebna i jedinstvena teritorijalna i upravna cjelina, kojoj se ustrojstvo uređuje zakonom.

III. TEMELJNE SLOBODE I PRAVA ČOVJEKA I GRAĐANINA

1. Zajedničke odredbe

Članak 14.

Svaki čovjek i građanin u Republici Hrvatskoj ima sva prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.

Svi su pred zakonom jednaki.

Članak 15.

U Republici Hrvatskoj jamči se ravnopravnost pripadnicima svih nacionalnih manjina.

Pripadnicima svih nacionalnih manjina jamči se sloboda izražavanja narodnosne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom i kulturna autonomija.

Članak 16.

Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje.

Članak 17.

U doba ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države, te velikih prirodnih nepogoda pojedine slobode i prava zajamčena Ustavom mogu se ograničiti. O tome odlučuje Hrvatski državni sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika, a ako se Sabor ne može sastati, predsjednik Republike.

Opseg ograničenja mora biti primjeren naravi pogibelji, a za posljedicu ne može imati nejednakost građana s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, nacionalno ili socijalno podrijetlo.

Niti u slučaju neposredne opasnosti za opstanak države ne može se ograničiti primjena odredbi ovoga Ustava o pravu na život, zabrani mučenja, surovog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, o pravnoj određenosti kažnjivih djela i kazni, te o slobodi misli, savjesti i vjeroispovijedi.

Članak 18.

Jamči se pravo na žalbu protiv pojedinačnih pravnih akata donesenih u postupku prvog stupnja pred sudom ili drugim ovlaštenim tijelom.

Pravo na žalbu može biti iznimno isključeno u slučajevima određenima zakonom ako je osigurana druga pravna zaštita.

Članak 19.

Pojedinačni akti državne uprave i tijela koja imaju javne ovlasti moraju biti utemeljeni na zakonu.

Zajamčuje se sudska kontrola zakonitosti pojedinačnih akata upravnih vlasti i tijela koja imaju javne ovlasti.

Članak 20.

Tko se ogriješi o odredbe ovoga Ustava o temeljnim slobodama i pravima čovjeka i građanina, osobno je odgovoran i ne može se opravdati višim nalogom.

2. Osobne i političke slobode i prava

Članak 21.

Svako ljudsko biće ima pravo na život.

U Republici Hrvatskoj nema smrtne kazne.

Članak 22.

Čovjekova je sloboda i osobnost nepovrediva.

Nikom se ne smije oduzeti ili ograničiti sloboda, osim kada je to određeno zakonom, o čemu odlučuje sud.

Članak 23.

Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja ili, bez svoje privole, liječničkim ili znanstvenim pokusima.

Zabranjen je prisilni i obvezatni rad.

Članak 24.

Nitko ne može biti uhićen ili pritvoren bez pismenoga, sudbenog i na zakonu utemeljenog naloga. Takav nalog mora biti pročitan i uručen uhićeniku prilikom oduzimanja slobode.

Bez sudbenoga naloga redarstvo može uz obvezu da je odmah preda sudu uhititi osobu protiv koje postoji osnovana sumnja da je počinila teško kazneno djelo određeno zakonom. Uhićena osoba mora odmah na način njoj razumljiv biti obaviještena o razlozima uhićenja, te o svojim pravima utvrđenima zakonom.

Svaka se osoba koja je uhićena ili pritvorena ima pravo žaliti sudu, koji će bez odgode odlučiti o zakonitosti lišenja slobode.

Članak 25.

Sa svakim se uhićenikom i osuđenikom mora postupati čovječno i poštivati njegovo dostojanstvo.

Tko je god pritvoren i optužen zbog kaznenog djela, ima pravo u najkraćem roku, određenom zakonom, biti izveden pred sud i u zakonskom roku oslobođen ili osuđen.

Pritvorenik se, uz zakonsko jamstvo, može pustiti da se brani sa slobode.

Svatko tko je bio nezakonito lišen slobode ili osuđen ima, u skladu sa zakonom, pravo na odštetu i javnu ispriku.

Članak 26.

Svi su građani i stranci jednaki pred sudovima i drugim državnim i inim tijelima koja imaju javne ovlasti.

Članak 27.

Odvjetništvo kao samostalna i neovisna služba osigurava građanima pravnu pomoć, u skladu sa zakonom.

Članak 28.

Svatko je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja.

Članak 29.

Svatko tko je osumnjičen ili optužen zbog kaznenog djela ima pravo:

- na pravično suđenje pred nadležnim sudom ustanovljenime zakonom;
- u najkraćem roku biti izviješten o razlozima optužbe što se diže protiv njega i o dokazima koji ga terete;
- na branitelja i nesmetano općenje s braniteljem, i s tim pravom mora biti upoznat;
- da mu se sudi u njegovoj nazočnosti, ukoliko je dostupan sudu, te da se brani sam ili uz pomoć branitelja kojega je sam izabrao.

Okrivljenik i optuženik ne smije se siliti da iskazuje protiv sebe ili da prizna krivnju.

Dokazi pribavljeni na nezakonit način ne mogu se uporabiti u sudskom postupku.

Članak 30.

Kaznena osuda za teška i osobito nečasna kaznena djela može, u skladu sa zakonom, imati za posljedicu gubitak stečenih ili zabranu stjecanja na određeno vrijeme nekih prava na obavljanje određenih poslova, ako to zahtijeva zaštita pravnog poretka.

Članak 31.

Nitko ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je počinjeno nije bilo utvrđeno zakonom ili međunarodnim pravom kao kazneno djelo, niti mu se može izreći kazna koja nije bila određena zakonom. Ako zakon nakon počinjenog djela odredi blažu kaznu, odredit će se takva kazna.

Nitko ne može ponovno biti suđen za djelo za koje je već bio suđen i za koje je donesena pravomoćna sudska odluka.

Ne može se ponoviti kazneni postupak protiv osobe koja je oslobođena pravomoćnom presudom.

Članak 32.

Svatko tko se zakonito nalazi na teritoriju Republike Hrvatske ima pravo slobodno se kretati i birati boravište.

Svaki građanin Republike Hrvatske ima pravo u bilo koje doba napustiti teritorij države i naseliti se trajno ili privremeno u inozemstvu i bilo kada se vratiti u domovinu.

Pravo kretanja na teritoriju Republike Hrvatske, pravo ulaska u nju i izlaska iz nje može se iznimno ograničiti zakonom, ako je to nužno radi zaštite pravnog poretka, ili zdravlja, prava i sloboda drugih.

Članak 33.

Strani državljanin i osobe bez državljanstva mogu dobiti utočište u Republici Hrvatskoj, osim ako su progonjeni za nepolitičke zločine i djelatnosti oprečne temeljnim načelima međunarodnog prava.

Stranac koji se zakonito nalazi na teritoriju Republike Hrvatske ne može biti protjeran ni izručen drugoj državi, osim kad se mora izvršiti odluka donesena u skladu s međunarodnim ugovorom i zakonom.

Članak 34.

Dom je nepovrediv.

Samo sud može obrazloženim pismenim nalogom utemeljenim na zakonu odrediti da se dom ili drugi prostor pretraži.

Pravo je stanara da on ili njegov zastupnik i obvezatno dva svjedoka budu nazočni pri pretrazi doma ili drugoga prostora.

U skladu s uvjetima što ih predviđa zakon, redarstvene vlasti mogu i bez sudskog naloga ili privole držatelja stana ući u dom ili prostorije te izvršiti pretragu bez nazočnosti svjedoka, ako je to neophodno radi izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela odnosno otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega.

Pretraga radi pronalaženja ili osiguranja dokaza za koje postoji osnovana vjerojatnost da se nalaze u domu počinitelja kaznenog djela, može se poduzeti samo u nazočnosti svjedoka.

Članak 35.

Svakomu se čovjeku i građaninu jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.

Članak 36.

Sloboda i tajnost dopisivanja i svih drugih oblika općenja zajamčena je i nepovrediva.

Samo se zakonom mogu propisati ograničenja nužna za zaštitu sigurnosti države ili provedbu kaznenog postupka.

Članak 37.

Svakom se jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka. Bez privole ispitanika, osobni se podaci mogu prikupljati, obrađivati i koristiti samo uz uvjete određene zakonom.

Zakonom se uređuje zaštita podataka te nadzor nad djelovanjem informatičkih sustava u državi.

Zabranjena je uporaba osobnih podataka suprotna utvrđenoj svrsi njihovoga prikupljanja.

Članak 38.

Jamči se sloboda mišljenja i izražavanja misli.

Sloboda izražavanja misli obuhvaća osobito slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja.

Zabranjuje se cenzura. Novinari imaju pravo na slobodu izvještavanja i pristupa informaciji.

Jamči se pravo na ispravak svakomu komu je javnom viješću povrijeđeno Ustavom utvrđeno pravo.

Članak 39.

Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Članak 40.

Jamči se sloboda savjesti i vjeroispovijedi i slobodno javno očitovanje vjere ili drugog uvjerenja.

Članak 41.

Sve vjerske zajednice jednake su pred zakonom i odvojene od države.

Vjerske zajednice slobodne su, u skladu sa zakonom, javno obavljati vjerske obrede, osnivati škole, učilišta, druge zavode,

socijalne i dobrotvorne ustanove te upravljati njima, a u svojoj djelatnosti uživaju zaštitu i pomoć države.

Članak 42.

Svim se građanima priznaje pravo na mirno okupljanje i javni prosvjed.

Članak 43.

Građanima se jamči pravo na slobodno udruživanje radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za socijalna, gospodarska, politička, nacionalna, kulturna ili druga uvjerenja i ciljeve. Radi toga građani mogu slobodno osnivati političke stranke, sindikate i druge udruge, uključivati se u njih ili iz njih istupati.

Pravo slobodnog udruživanja ograničeno je zabranom nasilnog ugrožavanja demokratskoga ustavnog poretka, te neovisnosti, jedinstvenosti i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske.

Članak 44.

Svaki građanin Republike Hrvatske ima pravo, pod jednakim uvjetima, sudjelovati u obavljanju javnih poslova i biti primljen u javne službe.

Članak 45.

Biračko pravo, opće i jednako, imaju svi hrvatski državljani s navršenih 18 godina. Biračko se pravo ostvaruje na neposrednim izborima tajnim glasovanjem.

U izborima za Zastupnički dom Sabora i predsjednika Republike ostvarivanje biračkog prava Republika Hrvatska osigurava i svojim državljanima koji se u doba izbora zateknu izvan njezinih granica tako da mogu glasovati i u državama u kojima se nalaze ili na koji drugi način određen zakonom.

Članak 46.

Svaki građanin ima pravo slati predstavke i pritužbe, davati prijedloge državnim i drugim javnim tijelima i dobiti na njih odgovor.

Članak 47.

Vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost je svih za to sposobnih građana.

Dopušten je prigovor savjesti onima koji poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama. Te su osobe obvezane ispunjavati druge dužnosti određene zakonom.

3. Gospodarska, socijalna i kulturna prava

Članak 48.

Jamči se pravo vlasništva.

Vlasništvo obvezuje. Nositelji vlasničkoga prava i njihovi korisnici dužni su pridonositi općem dobru.

Strana osoba može stjecati pravo vlasništva uz uvjete određene zakonom.

Jamči se pravo nasljeđivanja.

Članak 49.

Poduzetnička i tržišna sloboda temelj su gospodarskog ustroja Republike Hrvatske.

Država osigurava svim poduzetnicima jednak pravni položaj na tržištu. Zabranjeni su monopoli.

Država potiče gospodarski napredak i socijalno blagostanje građana i brine se za gospodarski razvitak svih svojih krajeva.

Prava stečena ulaganjem kapitala ne mogu se umanjiti zakonom niti drugim pravnim aktom.

Inozemnom ulagaču jamči se slobodno iznošenje dobiti i uloženog kapitala.

Članak 50.

Zakonom je moguće u interesu Republike Hrvatske ograničiti ili oduzeti vlasništvo, uz naknadu tržišne vrijednosti.

Poduzetnička se sloboda i vlasnička prava mogu iznimno ograničiti zakonom radi zaštite interesa i sigurnosti Republike Hrvatske, prirode, ljudskog okoliša i zdravlja ljudi.

Članak 51.

Svatko je dužan sudjelovati u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima.

Porezni se sustav temelji na načelima jednakosti i pravednosti.

Članak 52.

More, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobito kulturnog, povijesnog, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu.

Zakonom se određuje način na koji dobra od interesa za Republiku Hrvatsku mogu upotrebljavati i iskorištavati ovlaštenici prava na njima i vlasnici, te naknada za ograničenja kojima su podvrgnuti.

Članak 53.

Hrvatska narodna banka je središnja banka Republike Hrvatske.

Hrvatska narodna banka odgovorna je, u okviru svojih prava i dužnosti, za stabilnost valute i za opću likvidnost plaćanja u zemlji i prema inozemstvu.

Hrvatska narodna banka u svom radu je samostalna i odgovorna Hrvatskom državnom saboru. Dobit ostvarena poslovanjem Hrvatske narodne banke pripada državnom proračunu.

Položaj Hrvatske narodne banke uređuje se zakonom.

Članak 54.

Svatko ima pravo na rad i slobodu rada.

Svatko slobodno bira poziv i zaposlenje i svakomu je pod jednakim uvjetima dostupno svako radno mjesto i dužnost.

Članak 55.

Svaki zaposleni ima pravo na zaradu kojom može osigurati sebi i obitelji slobodan i dostojan život.

Najduže radno vrijeme određuje se zakonom.

Svaki zaposleni ima pravo na tjedni odmor i plaćeni godišnji odmor i ovih se prava ne može odreći.

Zaposleni mogu imati, u skladu sa zakonom, udjela pri odlučivanju u poduzeću.

Članak 56.

Pravo zaposlenih i članova njihovih obitelji na socijalnu sigurnost i socijalno osiguranje uređuje se zakonom i kolektivnim ugovorom.

Prava u svezi s porođajem, materinstvom i njegom djece uređuju se zakonom.

Članak 57.

Slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim građanima država osigurava pravo na pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba.

Posebnu skrb država posvećuje zaštiti invalidnih osoba i njihovu uključivanju u društveni život.

Ne može se zabraniti primanje humanitarne pomoći iz inozemstva.

Članak 58.

Svakomu se građaninu jamči pravo na zdravstvenu zaštitu.

Članak 59.

Radi zaštite svojih gospodarskih i socijalnih interesa, svi zaposleni imaju pravo osnivati sindikate i slobodno u njih stupati i iz njih istupati.

Sindikati mogu osnivati svoje saveze i udruživati se u međunarodne sindikalne organizacije.

U oružanim snagama i redarstvu zakonom se može ograničiti sindikalno organiziranje.

Poslodavci imaju pravo osnivati udruge i slobodno u njih stupati i iz njih istupati.

Članak 60.

Jamči se pravo na štrajk.

U oružanim snagama, redarstvu, državnoj upravi i javnim službama određenima zakonom može se ograničiti pravo na štrajk.

Članak 61.

Obitelj je pod osobitom zaštitom države.

Brak i pravni odnosi u braku, izvanbračnoj zajednici i obitelji uređuju se zakonom.

Članak 62.

Država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život.

Članak 63.

Roditelji su dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu te imaju pravo i slobodu da samostalno odlučuju o odgoju djece.

Roditelji su odgovorni osigurati pravo djetetu na potpun i skladan razvoj njegove osobnosti.

Tjelesno i duševno oštećeno i socijalno zapušteno dijete ima pravo na osobitu njegu, obrazovanje i skrb.

Djeca su dužna brinuti se za stare i nemoćne roditelje.

Država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se ne brinu roditelji.

Članak 64.

Dužnost je svih da štite djecu i nemoćne osobe.

Djeca ne mogu biti primljena na rad prije zakonom određene dobi niti smiju biti prisiljavana na rad koji štetno utječe na njihovo zdravlje ili ćudoređe, niti im se takav rad smije dopustiti.

Mladež, majke i invalidne osobe imaju pravo na osobitu zaštitu na radu.

Članak 65.

Osnovno je školovanje obvezatno i besplatno.

Svakomu je dostupno, pod jednakim uvjetima, srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje u skladu s njegovim sposobnostima.

Članak 66.

Uz uvjete određene zakonom, građani mogu osnivati privatne škole i učilišta.

Članak 67.

Jamči se autonomija sveučilišta.

Sveučilište samostalno odlučuje o svom ustrojstvu i djelovanju, u skladu sa zakonom.

Članak 68.

Jamči se sloboda znanstvenoga, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva.

Država potiče i pomaže razvitak znanosti, kulture i umjetnosti.

Država štiti znanstvena, kulturna i umjetnička dobra kao duhovne narodne vrednote.

Jamči se zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenoga, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva.

Država potiče i pomaže skrb o tjelesnoj kulturi i športu.

Članak 69.

Svatko ima pravo na zdrav život.

Država osigurava pravo građana na zdrav okoliš.

Građani, državna, javna i gospodarska tijela i udruge dužni su, u sklopu svojih ovlasti i djelatnosti, osobitu skrb posvećivati zaštiti zdravlja ljudi, prirode i ljudskog okoliša.

IV. USTROJSTVO DRŽAVNE VLASTI

1. Hrvatski državni sabor

Članak 70.

Hrvatski državni sabor je predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj.

Hrvatski državni sabor se sastoji od Zastupničkog doma i Županijskog doma.

Članak 71.

Zastupnički dom ima najmanje 100, a najviše 160 zastupnika koji se, na temelju općeg i jednakoga biračkog prava, biraju neposredno tajnim glasovanjem.

U Županijski dom građani svake županije, na temelju općega biračkog prava, biraju neposredno tajnim glasovanjem tri zastupnika.

Predsjednik Republike po isteku mandata postaje, ako se izričito ne odrekne te dužnosti, doživotni član Županijskog doma.

Predsjednik Republike može imenovati iz reda za Republiku Hrvatsku osobito zaslužnih građana do pet zastupnika u Županijski dom.

Članak 72.

Zastupnici se u domove Hrvatskog državnog sabora biraju na vrijeme od četiri godine.

Nitko ne može istodobno biti zastupnikom u Zastupničkom domu i Županijskom domu.

Zakonom se određuje broj, uvjeti i postupak izbora zastupnika u domove Sabora.

Članak 73.

Izbori se za zastupnike u domove Hrvatskog državnog sabora održavaju najkasnije 60 dana nakon isteka mandata ili raspuštanja domova Sabora.

Prvo zasjedanje domova Hrvatskog državnog sabora održava se najkasnije 20 dana nakon provedenih izbora.

Članak 74.

Zastupnici u Hrvatskom državnom saboru nemaju obvezujući mandat.

Zastupnici u Saboru primaju stalnu novčanu naknadu i imaju druga prava određena zakonom.

Članak 75.

Zastupnici u Hrvatskom državnom saboru imaju imunitet.

Zastupnik ne može biti pozvan na kaznenu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili glasovanje u Saboru.

Zastupnik ne može biti pritvoren niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez odobrenja doma Sabora.

Zastupnik može biti pritvoren bez odobrenja doma Sabora samo ako je zatečen da vrši kažnjivo djelo za koje je propisana

kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina. O takvom se slučaju izvješćuje predsjednika doma Sabora.

Ako dom Sabora nije na okupu, odobrenje da se zastupnik liši slobode ili da se protiv njega nastavi kazneni postupak daje i o njegovu pravu na imunitet odlučuje mandatno-imunitetno povjerenstvo doma, s time što njegovu odluku mora naknadno potvrditi dom Sabora.

Članak 76.

Trajanje mandata zastupnicima u Hrvatskom državnom saboru može se zakonom produžiti samo u slučaju rata.

Članak 77.

Zastupnički dom i Županijski dom mogu se raspustiti ako to odluči većina svih njihovih zastupnika.

Predsjednik Republike može, u skladu s Ustavom, raspustiti Zastupnički dom.

Članak 78.

Domovi Hrvatskog državnog sabora redovito zasjedaju dva puta godišnje: prvi put, između 15. siječnja i 30. lipnja i drugi put, između 15. rujna i 15. prosinca.

Domovi Hrvatskog državnog sabora zasjedaju izvanredno na zahtjev predsjednika Republike, Vlade ili većine zastupnika u domu.

Članak 79.

Unutarnje ustrojstvo i način rada Zastupničkog doma i Županijskog doma uređuje se poslovníkom, u skladu s Ustavom.

Poslovník doma donosi se većinom glasova svih zastupnika.

Zastupnički dom i Županijski dom imaju predsjednika i jednog ili više potpredsjednika.

Prava i dužnosti predsjednika i potpredsjednika doma utvrđuju se poslovníkom.

Predsjednik Zastupničkog doma predsjednik je i Hrvatskog državnog sabora.

Članak 80.

Zastupnički dom:

- odlučuje o donošenju i promjeni Ustava;
- donosi zakone;
- donosi državni proračun;
- odlučuje o ratu i miru;
- odlučuje o promjeni granica Republike Hrvatske;
- raspisuje referendum;
- obavlja izbore, imenovanja i razrješenja, u skladu s Ustavom i zakonom;
- nadzire rad Vlade Republike Hrvatske i drugih nositelja javnih dužnosti odgovornih Saboru, u skladu s Ustavom i zakonom;
- daje amnestiju za kaznena djela;
- obavlja druge poslove utvrđene Ustavom.

Članak 81.

Županijski dom:

- predlaže Zastupničkomu domu zakone i raspisivanje referenduma;
- raspravlja i može davati mišljenje o pitanjima koja su u djelokrugu Zastupničkog doma;
- daje Zastupničkomu domu prethodno mišljenje u postupku donošenja Ustava te zakona kojima se uređuju nacionalna prava,

razrađuju Ustavom utvrđene slobode i prava čovjeka i građanina, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela i ustrojstvo lokalne samouprave i uprave;

- može u roku od petnaest dana od dana izglasavanja zakona o Zastupničkom domu, uz obrazloženo mišljenje, vratiti zakon na ponovno odlučivanje Zastupničkomu domu. U tom slučaju Zastupnički dom u donošenju zakona odlučuje natpolovičnom većinom svih zastupnika, osim kada Zastupnički dom zakone donosi dvotrećinskom većinom;

- obavlja druge poslove utvrđene Ustavom.

Članak 82.

Ako Ustavom nije drugačije određeno, Zastupnički dom i Županijski dom donose odluke većinom glasova ukoliko je na sjednici nazočna većina zastupnika.

Zastupnici glasuju osobno.

Članak 83.

Zakone kojima se uređuju nacionalna prava Zastupnički dom donosi dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Zakone kojima se razrađuju Ustavom utvrđene slobode i prava čovjeka i građanina, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela i ustrojstvo lokalne samouprave i uprave Zastupnički dom donosi većinom glasova svih zastupnika.

Članak 84.

Sjednice su domova Hrvatskog državnog sabora javne.

Članak 85.

Pravo da predlaže zakone ima svaki zastupnik u Zastupničkom domu, radna tijela Zastupničkog doma, Županijski dom i Vlada Republike Hrvatske.

Članak 86.

Zastupnici u domovima Hrvatskog državnog sabora imaju, u skladu s poslovnikom, pravo postavljati Vladi Republike Hrvatske i pojedinim ministrima zastupnička pitanja.

Članak 87.

Zastupnički dom može raspisati referendum o prijedlogu za promjenu Ustava, o prijedlogu zakona ili o drugom pitanju iz svog djelokruga.

Predsjednik Republike može na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade raspisati referendum o prijedlogu promjene Ustava ili o drugom pitanju za koje drži da je važno za neovisnost, jedinstvenost i opstojnost Republike Hrvatske.

Na referendumu se odlučuje većinom birača koji su glasovali, uz uvjet da je referendumu pristupila većina od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj.

Odluka donesena na referendumu obvezatna je.

O referendumu se donosi zakon.

Članak 88.

Zastupnički dom može, najviše na vrijeme od godinu dana, ovlastiti Vladu Republike Hrvatske da uredbama uređuje pojedina pitanja iz njegova djelokruga, osim onih koja se odnose na razradu Ustavom utvrđenih sloboda i prava čovjeka i građanina, nacionalna prava, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela i lokalne samouprave.

Uredbe na temelju zakonske ovlasti ne mogu djelovati unatrag.

Uredbe donesene na temelju zakonske ovlasti prestaju vrijediti istekom roka od godinu dana od dana dobivene ovlasti, ako Zastupnički dom ne odluči drukčije.

Članak 89.

Zakone proglašava predsjednik Republike u roku osam dana od kad su, u skladu s Ustavom, doneseni u Zastupničkom domu.

Članak 90.

Prije nego što stupe na snagu, zakoni se objavljuju u "Narodnim novinama", službenome listu Republike Hrvatske.

Zakon stupa na snagu najranije osmi dan od dana njegove objave, osim ako nije zbog osobito opravdanih razloga zakonom drukčije određeno. Samo pojedine odredbe zakona mogu imati povratno djelovanje.

Članak 91.

Državni se prihodi i rashodi utvrđuju u državnom proračunu.

U zakonu čija primjena traži financijska sredstva, moraju se predvidjeti njihovi izvori.

Članak 92.

Domovi Hrvatskog državnog sabora mogu osnivati istražna povjerenstva za svako pitanje od javnog interesa.

Istražna povjerenstva imaju sastav, djelokrug i ovlasti u skladu sa zakonom.

Članak 93.

Pučki je pravobranitelj opunomoćenik Hrvatskog državnog sabora koji štiti ustavna i zakonska prava građana u postupku pred državnim upravom i tijelima koja imaju javne ovlasti.

Pučkog pravobranitelja bira Zastupnički dom na vrijeme od osam godina.

Uvjeti za izbor i razrješenje, djelokrug i način rada pučkog pravobranitelja i njegovih zamjenika uređuju se zakonom.

2. Predsjednik Republike Hrvatske

Članak 94.

Predsjednik Republike Hrvatske državni je poglavar.

Predsjednik Republike zastupa Republiku Hrvatsku u zemlji i inozemstvu, brine se za poštivanje Ustava, osigurava opstojnost i jedinstvenost Republike Hrvatske i redovno djelovanje državne vlasti.

Članak 95.

Predsjednik Republike bira se na temelju općeg i jednakog biračkog prava na neposrednim izborima tajnim glasovanjem na vrijeme od pet godina.

Predsjednikom Republike nitko ne može biti više od dva puta.

Predsjednik Republike bira se većinom svih birača koji su glasovali. Ako ni jedan od kandidata ne dobije takvu većinu, izbor se ponavlja nakon 14 dana.

Na ponovljenom izboru pravo da budu birani imaju dva kandidata koja su u prvom glasovanju dobili najviše glasova. Ako koji od tih kandidata odustane, pravo da bude ponovno biran stječe kandidat koji je sljedeći po broju dobivenih glasova.

Izbor predsjednika Republike obavlja se najmanje 30, a najviše 60 dana prije isteka mandata.

Prije nego preuzme dužnost, predsjednik Republike polaže svečanu zakletvu kojom se obvezuje na vjernost Ustavu.

Izbor predsjednika Republike uređuje se zakonom.

Članak 96.

Predsjednik Republike ne može, osim stranačke, obavljati nikakvu drugu javnu ili profesionalnu dužnost.

Članak 97.

U slučaju smrti, ostavke ili trajne spriječenosti predsjednika Republike da obavlja svoju dužnost, nastup koje utvrđuje Ustavni sud Republike Hrvatske na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, dužnost predsjednika Republike privremeno preuzima predsjednik Hrvatskog državnog sabora.

Izbor novog predsjednika Republike mora se obaviti u roku 60 dana od dana kada je bivši predsjednik prestao obavljati dužnost.

Članak 98.

Predsjednik Republike:

- raspisuje izbore za domove Hrvatskog državnog sabora i saziva ih na prvo zasjedanje;
- raspisuje referendum u skladu s Ustavom;
- imenuje i razrješuje dužnosti predsjednika Vlade Republike Hrvatske;
- na prijedlog predsjednika Vlade Republike Hrvatske imenuje i razrješuje dužnosti njezine potpredsjednike i članove;
- daje pomilovanja;
- dodjeljuje odlikovanja i priznanja određena zakonom;
- obavlja druge dužnosti određene Ustavom.

Članak 99.

Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade, odlučuje o osnivanju diplomatskih i drugih predstavništava Republike Hrvatske u inozemstvu.

Predsjednik Republike postavlja i opoziva diplomatske predstavnike Republike Hrvatske te prima vjerodajnice i opozivna pisma inozemnih diplomatskih predstavnika.

Članak 100.

Predsjednik Republike vrhovni je zapovjednik oružanih snaga Republike Hrvatske.

Predsjednik Republike imenuje i razrješuje vojne dužnosnike, u skladu sa zakonom.

Predsjednik Republike imenuje članove Vijeća obrane i nacionalne sigurnosti i predsjedava Vijeću.

Na temelju odluke Zastupničkog doma Hrvatskog državnog sabora predsjednik Republike objavljuje rat i zaključuje mir.

Članak 101.

Predsjednik Republike donosi uredbe sa zakonskom snagom i poduzima izvanredne mjere u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države, ili kad su tijela državne vlasti onemogućena da redovito obavljaju ustavne dužnosti. Dok se predsjednik Republike koristi tim ovlastima, Zastupnički dom ne može biti raspušten.

Predsjednik Republike podnijet će uredbe sa zakonskom snagom na potvrdu Zastupničkom domu Hrvatskog državnog sabora čim se Sabor bude mogao sastati.

Članak 102.

Predsjednik Republike može sazvati sjednicu Vlade Republike Hrvatske i stavljati na njezin dnevni red pitanja za koja smatra da ih treba razmotriti.

Predsjednik Republike predsjedava sjednici Vlade na kojoj je nazočan.

Članak 103.

Predsjednik Republike može Hrvatskom državnom saboru upućivati poslanice, a jednom godišnje podnosi mu izvješće o stanju hrvatske države i nacije.

Članak 104.

Predsjednik Republike na prijedlog Vlade i uz supotpis njezina predsjednika, a nakon savjetovanja s predsjednikom Doma, može raspustiti Zastupnički dom, ako taj Dom izglasa nepovjerenje Vladi ili ako za mjesec dana od dana predlaganja ne prihvati državni proračun.

Predsjednik Republike ne može ponovno raspustiti Zastupnički dom prije isteka godine dana od dana raspuštanja.

Članak 105.

Predsjednik Republike odgovoran je za povredu Ustava koju počini u obavljanju svojih dužnosti.

Postupak za utvrđivanje posebne odgovornosti predsjednika Republike može pokrenuti Zastupnički dom dvotrećinskom

većinom svih zastupnika.

O odgovornosti predsjednika Republike odlučuje Ustavni sud Republike Hrvatske dvotrećinskom većinom svih sudaca.

Ako Ustavni sud Republike Hrvatske utvrdi njegovu odgovornost, predsjedniku Republike prestaje dužnost po sili Ustava.

Članak 106.

Predsjedniku Republike u obavljanju njegovih ovlasti pomažu Predsjedničko vijeće i druga savjetodavna i pomoćna tijela kojima članove imenuje i razrješuje predsjednik Republike.

3. Vlada Republike Hrvatske

Članak 107.

Vlada Republike Hrvatske obavlja izvršnu vlast u skladu s Ustavom i zakonom.

Članak 108.

Vladu Republike Hrvatske čine predsjednik, potpredsjednici, ministri i drugi njezini članovi.

Članak 109.

Ustrojstvo i način rada i odlučivanja Vlade propisuje se zakonom i njenim poslovníkom.

Unutarnje ustrojstvo ministarstva, Vlada uređuje uredbama, a za obavljanje svojih poslova osniva službe.

Članak 110.

Vlada donosi uredbе u skladu s Ustavom i zakonom, predlaže zakone i državni proračun te provodi zakone i druge propise koje donosi Hrvatski državni sabor.

Članak 111.

Vlada je odgovorna predsjedniku Republike i Zastupničkomu domu Hrvatskog državnog sabora.

Predsjednik, potpredsjednici i članovi Vlade zajednički su odgovorni za odluke koje Vlada donosi, a osobno su odgovorni za svoje područje rada.

Članak 112.

Predsjednik Vlade, najkasnije 15 dana pošto je imenovan, predstavlja Vladu Zastupničkomu domu i traži glasovanje o povjerenju Vladi.

Imenovanje predsjednika i članova Vlade prihvaćeno je ako joj je povjerenje iskazala većina svih zastupnika u Zastupničkom domu.

Članak 113.

Na prijedlog najmanje jedne desetine zastupnika u Zastupničkomu domu može se pokrenuti pitanje povjerenja predsjedniku Vlade, pojedinomu njezinom članu ili Vladi u cjelini.

Glasovanje o povjerenju Vladi može zahtijevati i njezin predsjednik.

Ne može se glasovati o povjerenju prije nego proteknu tri dana od dana dostave prijedloga Zastupničkom domu.

Odluka o nepovjerenju prihvaćena je ako je za nju glasovala većina od ukupnog broja zastupnika.

Ako Zastupnički dom odbije prijedlog za izglasavanje nepovjerenja, zastupnici koji su ga postavili ne mogu ponovno podnijeti isti prijedlog prije proteka roka od tri mjeseca.

Ako se izglasa nepovjerenje predsjedniku Vlade ili Vladi u cjelini, predsjednik Vlade podnijet će ostavku predsjedniku Republike, a on će raspustiti Vladu.

Ako se izglasa nepovjerenje pojedinomu članu Vlade, predsjednik Vlade može podnijeti ostavku ili može predložiti predsjedniku Republike da razriješi dužnosti člana Vlade kojemu je izglasano nepovjerenje.

Članak 114.

Ustrojstvo državne uprave uređuje se zakonom.

Službenici u državnoj upravi imenuju se na temelju natječaja, ako zakonom nije drukčije određeno.

4. Sudbena vlast

Članak 115.

Sudbenu vlast obavljaju sudovi.

Sudbena vlast je samostalna i neovisna.

Sudovi sude na temelju Ustava i zakona.

Članak 116.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana.

Ustanovljavanje, djelokrug, sastav i ustrojstvo sudova i postupak pred sudovima uređuju se zakonom.

Ustanovljavanje, djelokrug i ustrojstvo državnog odvjetništva uređuju se zakonom.

Članak 117.

Sudske su rasprave javne i presude se izriču javno, u ime Republike Hrvatske.

Javnost se može isključiti iz cijele rasprave ili njezina dijela ako se sudi malodobnicima, ili radi zaštite privatnog života stranaka, ili u bračnim sporovima i postupcima u svezi sa skrbištvom i usvojenjem, ili radi čuvanja vojne, službene ili poslovne tajne i zaštite sigurnosti i obrane Republike Hrvatske.

Članak 118.

U suđenju sudjeluju i suci porotnici, u skladu sa zakonom.

Članak 119.

Suci i suci porotnici koji sudjeluju u suđenju ne mogu biti pozvani na odgovornost za mišljenje dano pri donošenju sudbene odluke.

Suci imaju, u skladu sa zakonom, imunitet kao i zastupnici u Hrvatskom državnom saboru.

Članak 120.

Sudačka dužnost je stalna.

Sudac će biti razriješen sudačke dužnosti:

- ako to sam zatraži;
- ako trajno izgubi sposobnost obavljati svoju dužnost;
- ako bude osuđen za kazneno djelo koje ga čini nedostojnim obavljanja sudačke dužnosti;
- ako u skladu sa zakonom, zbog počinjenog teškog disciplinskog djela, tako odluči, Državno sudbeno vijeće.

Protiv odluke o razrješenju od sudačke dužnosti sudac ima pravo podnijeti zahtjev za zaštitu Županijskomu domu Sabora.

Sudac ne može biti premješten protivno njegovoj volji.

Sudac ne može obavljati službu ili posao koje je zakon odredio kao nespojive sa sudačkom dužnošću.

Članak 121.

Suce i državne odvjetnike, u skladu s Ustavom i zakonom, imenuje i razrješuje te o njihovoj disciplinskoj odgovornosti odlučuje Državno sudbeno vijeće.

Državno sudbeno vijeće ima predsjednika i 14 članova.

Predsjednika i članove predlaže Županijski dom, a bira ih Zastupnički dom, na vrijeme od osam godina, iz reda istaknutih

sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti, u skladu sa zakonom.

V. USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

Članak 122.

Ustavni sud Republike Hrvatske čini jedanaest sudaca koje bira Zastupnički dom na prijedlog Županijskog doma, na vrijeme od osam godina iz reda istaknutih pravnika, osobito sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti.

Ustavni sud Republike Hrvatske bira predsjednika suda na vrijeme od četiri godine.

Članak 123.

Suci Ustavnog suda Republike Hrvatske ne mogu obavljati nikakvu drugu javnu ni profesionalnu dužnost.

Suci Ustavnog suda Republike Hrvatske imaju imunitet kao i zastupnici u Hrvatskom državnom saboru.

Članak 124.

Sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske može biti razriješen dužnosti prije isteka vremena na koje je izabran ako zatraži da bude razriješen, ako bude osuđen na zatvorsku kaznu, ili ako trajno, što utvrđuje sam Sud, izgubi sposobnost da obavlja svoju dužnost.

Članak 125.

Ustavni sud Republike Hrvatske:

- odlučuje o suglasnosti zakona s Ustavom;
- odlučuje o suglasnosti drugih propisa s Ustavom i zakonom;
- štiti ustavne slobode i prava čovjeka i građanina;
- rješava sukob nadležnosti između tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti;
- odlučuje, u skladu s Ustavom, o odgovornosti predsjednika Republike;
- nadzire ustavnost programa i djelovanja političkih stranaka i može, u skladu s Ustavom, zabraniti njihov rad;
- nadzire ustavnost i zakonitost izbora i državnog referenduma i rješava izborne sporove koji nisu u djelokrugu sudova;
- obavlja druge poslove određene Ustavom.

Članak 126.

Ustavni sud Republike Hrvatske ukinut će zakon ako utvrdi da je neustavan.

Ustavni sud Republike Hrvatske ukinut će ili poništiti drugi propis ako utvrdi da je neustavan ili nezakonit.

Članak 127.

Uvjeti za izbor sudaca Ustavnog suda Republike Hrvatske i prestanak njihove dužnosti, uvjeti i rokovi za pokretanje postupka ocjene ustavnosti i zakonitosti, postupak i pravno djelovanje njegovih odluka, zaštita ustavnih sloboda i prava čovjeka i građanina i druga pitanja važna za izvršavanje dužnosti i rad Ustavnog suda Republike Hrvatske uređuju se ustavnim zakonom.

Ustavni zakon donosi se po postupku određenome za promjenu Ustava.

Unutarnje ustrojstvo Ustavnog suda Republike Hrvatske uređuje se njegovim poslovníkom.

VI. USTROJSTVO LOKALNE (MJESNE) SAMOUPRAVE I UPRAVE

Članak 128.

Građanima se jamči pravo na lokalnu samoupravu.

Pravo na lokalnu samoupravu obuhvaća pravo odlučivanja o potrebama i interesima građana lokalnog značenja, a osobito o uređivanju prostora i urbanističkom planiranju, o uređivanju naselja i stanovanja, o komunalnim djelatnostima, o brizi za djecu, socijalnoj skrbi, kulturi, tjelesnoj kulturi, športu i tehničkoj kulturi te zaštiti i unapređenju prirodnog okoliša.

O lokalnoj samoupravi donosi se zakon.

Članak 129.

Jedinice lokalne samouprave mogu, u skladu sa zakonom, biti općina ili kotar i grad. Njihovo područje određuje se zakonom pošto se prethodno pribavi mišljenje stanovnika tog područja.

Ustrojstvo i djelokrug tijela jedinica lokalne samouprave uređuju se njihovim statutom a u skladu sa zakonom.

Građani mogu neposredno sudjelovati u upravljanju lokalnim poslovima u skladu sa zakonom i statutom jedinice mjesne samouprave.

U naselju ili dijelu naselja građani imaju pravo u skladu sa zakonom, osnivati i druge oblike mjesne samouprave.

Članak 130.

U obavljanju lokalnih poslova tijela jedinica lokalne samouprave samostalna su u skladu sa zakonom i statutom i podliježu samo nadzoru zakonitosti ovlaštenih državnih tijela.

Za obavljanje poslova državne uprave mogu se u općini ili kotaru i gradu zakonom osnivati tijela lokalne uprave. Ustrojstvo i djelokrug tih tijela uređuje se zakonom.

Određeni se poslovi državne uprave mogu zakonom prenijeti u djelokrug tijela jedinica lokalne samouprave. U obavljanju tih poslova tijela jedinica lokalne samouprave podređena su, u skladu sa zakonom, tijelima državne uprave.

Članak 131.

Županija je jedinica lokalne uprave i samouprave.

Područja županija određuju se zakonom tako da one budu izražaj povijesnih, prometnih i gospodarskih čimbenika i sposobne da budu prirodne samoupravne cjeline u okviru Republike Hrvatske.

Ustrojstvo i djelokrug županijskih tijela određuju se zakonom.

Veliki se gradovi zakonom mogu urediti kao županije.

VII. MEĐUNARODNI ODNOSI

1. Međunarodni ugovori

Članak 132.

Međunarodne ugovore u ime Republike Hrvatske sklapa predsjednik Republike, a može ih u skladu sa zakonom, sklapati i Vlada Republike Hrvatske.

Članak 133.

Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora potvrđuje međunarodne ugovore koji traže donošenje ili izmjenu zakona, međunarodne ugovore vojne i političke naravi i međunarodne ugovore koji financijski obvezuju Republiku Hrvatsku.

Međunarodne ugovore kojima se međunarodnoj organizaciji ili savezu daju ovlasti izvedene iz Ustava Republike Hrvatske, Zastupnički dom Sabora potvrđuje dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Članak 134.

Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.

2. Udruživanje i odcjepljenje

Članak 135.

Pravo da pokrene postupak udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama ima najmanje jedna trećina zastupnika u Zastupničkom domu Sabora, predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske.

Zabranjuje se pokretanje postupka udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama u kojem bi udruživanje dovelo, ili moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskoga državnog zajedništva, odnosno neke balkanske državne sveze u bilo

kojem obliku.

O udruživanju Republike Hrvatske prethodno odlučuje Zastupnički dom Sabora dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Odluka o udruživanju Republike Hrvatske donosi se na referendumu većinom glasova ukupnog broja birača u državi.

Referendum se mora održati u roku od 30 dana od dana donošenja odluke Zastupničkog doma Sabora.

Određbe ovoga članka o udruživanju odnose se i na uvjete i postupak razdruživanja Republike Hrvatske.

VIII. PROMJENA USTAVA

Članak 136.

Pravo da predloži promjenu Ustava Republike Hrvatske ima najmanje jedna petina zastupnika u Zastupničkom domu Hrvatskog državnog sabora, predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske.

Članak 137.

Zastupnički dom uz prethodno mišljenje Županijskog doma odlučuje da li će pristupiti promjeni Ustava većinom glasova svih zastupnika.

Nacrt promjene Ustava Zastupnički dom utvrđuje većinom glasova svih zastupnika.

Članak 138.

O promjeni Ustava odlučuje, uz prethodno mišljenje Županijskog doma, Zastupnički dom dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Članak 139.

Promjenu Ustava proglašava Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora.